

13.5.2022

Fingon lausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan pyyntöön tulevaisuusvaliokuntien maailmankokouksen aiheiksi

asia: O 79/2019 vp Tulevaisuusvaliokuntien maailmankokous

Suomalaiset kehitysjärjestöt Fingo ry kiittää mahdollisuudesta ehdottaa aiheita keskusteltavaksi tulevassa maailmankokouksessa. Arvostamme kokouksen valmistelua yhteistyössä sidosryhmien kanssa paljon. Meille sopii myös hyvin, että tekstimme saa julkaista.

Ehdotuksemme käsiteltäviksi aiheiksi:

1. *Miten mahdollistamme sellaisen oppimisen yhteiskunnissa, jonka avulla "opimme olemaan yhtä maailman kanssa", kuten UNESCO on vuosikymmeniä muistuttanut meitä?*

Suomalaisen kansalaisen hiilijalanjäljen vähennystavoite on noin 70% nykytasosta vuoteen 2030 mennessä. Samoin nykyinen materiaalinkulutus per capita on Euroopan huippua ja noin 5-6 -kertainen kestäväään tasoon nähden. Jotta kehitys ei jatku samansuuntaisena, on välttämätöntä ravistella perusteellisesti nykyisiä toimintatapojamme. On syytä palauttaa mieliin, että ihminen ja hänen toimintansa ovat erottamaton osa luontoa ja, että ihmisen toiminta tulee sopeuttaa niin, että se on tasapainossa muun luonnon kanssa. Ihmisen aiheuttama biodiversiteettikato ja ilmastomuutos tulee saada hallintaan ja niiden kehityssuunnat tulee saada käännettyä.

Ekologisten reunaehtojen tunnustamisen ohella tarvitsemme ihmisyyden ja ihmisarvon palauttamista keskiöön. Kestävä tulevaisuus vaatii kestävyysmurrosta, joka edellyttää kulttuurista muutosta, joka tulee ymmärtää laajempaan kuin vain elintavat. Kulttuuri sisältää elämäntapojen (sekä esim. taiteen ja kirjallisuuden) lisäksi myös kollektiivisessa tajunnassamme vaikuttavat arvot, käsitykset ja maailmankuvat.

Kulttuurin uudistuminen edellyttää yksilöiden oppimisen kumuloitumista yhteisöjen kautta yhteiskunnalliseksi muutokseksi. Tähän tarvitaan yksilökeskeisen oppimiskäsityksemme uudistamista. Vapaa sivistystyö sekä järjestöjen ja kansalaistoiminnan kenttä voivat toimia tässä suunnannäyttäjinä. Oleellista on formaalin, non-formaalin ja informaalin oppimisen kenttien vuorovaikutuksen ja yhteistyön vahvistaminen sekä jatkuva oppiminen läpi elämän.

Yhteiskuntien kestävyysmurros täytyy tapahtua kolmella tasolla samanaikaisesti: 1) käyttäytyminen ja teknologia, 2) politiikka ja rakenteet sekä 3) käsitykset ja maailmankuvat. Koulutuksella, kasvatuksella ja sivistyksellä vaikutetaan kaikkiin näihin. Pelkästään tietoihin, taitoihin ja asenteisiin keskittyvällä välineellisellä koulutuksella vaikutetaan vahvimmin tasoon 1, joka ei saa aikaan systeemistä uudistumista. Koulutusta ja ennen kaikkea sivistystä tarvitaan uudistamaan kolmatta tasoa, joka mahdollistaa kulttuurisen muutoksen ja sitä kautta tasolla 2 tapahtuvan yhteiskunnan rakenteiden systeemisen uudistumisen. Toisin sanoen, jos muilla murrosalueilla tavoitellaan paradigman uudistumista, se ei voi tapahtua ilman koulutusta sekä maailmansuhdettamme uudistavaa sivistystä.

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi

2. *Mitä jos koko globaali ruoantuotanto irtikytettäisiin maasta ja eläimistä?*

Ruokaturvan on pitkään lähtökohtaisesti oletettu olevan riippuvainen maataloudesta ja maasta resurssina. Kesyttimmekö me vehnän vai kesyttikö se meidät?

Maatalouden käytäntöjen takana on ollut teollisen mittakaavan viljely ja sen mahdollistava poliittinen ohjaus. Vaikka nykyisen maanviljelyyn kestävämyys on tiedostettu, ei maatalouspolitiikkaan ole luotu mittareita tai kannustimia, jotka ohjaisivat maataloutta kestävä kehityksen suuntaan. Ruoantuotantoa on ohjannut viime vuosikymmeninä mahdollisimman halpa kuluttajahinta. Ratkaisuna kestävä viljelyn ongelmiin on ollut muuttaa käsitystä siitä miten maatalous prosessina toimii. Vaikka systeemiajattelussa tunnistetaan maan regeneroituminen keskeiseksi muuttujaksi, ei maatalouden kehittämisen tuki ole kohdentunut siihen. Yhteiskunnan päätöksenteko ja maatalouden elinkeinon kehittämisen on toimittava tulevaisuudessa samaan suuntaan.

Ilmastonmuutoksesta johtuen maapallon viljelysmaa kuitenkin vähenee koko ajan. Länsimaisen kuluttamisen hinta maksetaan jo nyt Afrikan maissa kuivuuden ja tulvien tuhoamana viljelysmaana. Ruokatuotannon globaali epätasa-arvo johtaa ruoan arvon kyseenalaistamiseen. Onko vain pohjoisella pallonpuoliskolla mahdollinen maatalous siellä sijaitsevien maiden yksinoikeus? Tulevaisuudessa ruoan arvon radikaali muuttuminen voi olla yksi arvo. Ruoka tuotetaan siihen soveltuviin maissa, mutta maatalouden tuotteet jaetaan tasa-arvoisesti koko maapallon väestölle. On mahdollista, että ruoka muuttuu sosiaalisen tasa-arvon välineeksi, ja menettää arvonsa kuluttajamarkkinoilla.

Tulevaisuuden ruokatuotannossa maatalouselinkeinoon liittyvä poliittinen ja taloudellinen ohjaus on keskeinen arvo. Mm. maaperään hiiltä sitova ja maaperän regeneroiva viljely, biotankkiviljely, keskittyminen kasviproteiinin viljelyyn ja vesivarantojen säästäminen ovat ensisijaisesti tuettavia toimintoja. Elinkeinona ympäristöä kuormittavan eläinperäisen ruoan kasvattaminen muuttuu maatalouden tukipolitiikan ja mahdollisesti myös lainsäädännön myötä niin kalliiksi, ettei tuotantotapa ole enää kuluttajille järkevä vaihtoehto.

3. *Tarvitaanko uusi kansainvälistä integraatiota rauhan ja vakauden edistäjänä korvaava paradigma, ja vaatiiko se jonkun uuden post-demokratia mallin luomista, joka mahdollistaa eksistentiaalisiin kriiseihin, kuten ilmastonmuutokseen vastaamiseen, reilulla ja vilpittömällä tavalla?*

Kuten sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus, myös poliittinen eriarvoisuus on kasvanut huimasti. Poliittinen eriarvoisuus on kasvanut maiden sisällä samalla, kun kansalaisyhteiskunnan tilaa on rajoitettu. Kehityssuunnalla on suoranainen yhteys hälyttävään demokratian, oikeusvaltioperiaatteiden ja ihmisoikeuksien murentamisen maailmanlaajuiseen trendiin.

Poliittinen eriarvoisuus ilmenee erilaisina mahdollisuuksina poliittiseen osallistumiseen, siinä kenellä on mahdollisuus tiedonsaantiin ja paikka neuvottelupöydissä. Lisäksi poliittisessa eriarvoisuudessa on kyse vaikutusvallasta eli siitä kenen intressien mukaista politiikkaa tehdään. Poliittista eriarvoisuutta ilmenee kansallisesti, mutta myös kansainvälisesti maiden välillä.

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

Poliittisen eriarvoisuuden kasvuun on viimeisten vuosikymmenten aikana vaikuttanut suurten monikansallisten yritysten ja yksittäisten miljardöörien nousu kansallisiksi ja kansainvälisiksi pelureiksi. Erityistä vaikutusvaltaa ovat keränneet digijätit, joiden kyky muokata jopa demokraattisia prosesseja ja vaalituloksia, on huolestuttavaa.

Kansainvälisillä foorumeilla maiden muun muassa historialliset tekijät yhdistettynä taloudellisiin eroihin määrittelevät kenellä on poliittista vaikutusvaltaa kansainvälisissä instituutioissa ja yhteistyöelimissä. Perinteisesti korkeimpana globaalin päätöksenteon foorumina pidetyn YK:n turvallisuusneuvoston toimintakykyä epäillään entistä laajemmin. Ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin on nähty yhden suurvallan poissulkemista kansainvälisistä yhteistyöfoorumeista. Tämä on karusti ristiriidassa pitkään vallalla olleen pyrkimyksen kanssa edistää rauhaa ja vakautta lisäämällä integraatiota, kauppaa ja erilaisia vaihto-ohjelmia muun muassa nuorten ja asiantuntijoiden välillä.

4. Onko hyvinvointitalous vain ”ensimmäisen maailman” asia?

Tavoite löytää uusi tasapaino talouden, hyvinvoinnin ja ympäristön välille sisältyy myös kestävä kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan. Ohjelma ei kuitenkaan käsittele talouden muutosta tai tarkastele talouden ja hyvinvoinnin suhdetta.

Hyvinvointitalous käsitteenä edustaa ja peräänkuuluttaa vaihtoehtoa nykyiselle voitontavoitteluun, vaurauden kasautumiseen sekä luonnonvarojen ylikulutukseen perustuvalle talousjärjestelmälle. Samalla se muistuttaa nykyisen talousjärjestelmän ongelmista, kuten siitä, että talouskasvun tavoittelu ei automaattisesti kasvata hyvinvointia.

Enemmistö maailman työtätekevästä eli yli kaksi miljardia ihmistä saa toimeentulonsa epäviralliselta sektorilta (ILO) ja maailman ihmisistä 55 % eli enemmistö elää vailla minkäänlaista sosiaaliturvaa (ILO 2017). Koko hyvinvointitalouden käsite voi kuulostaa suorastaan irvokkaan kaukaiselta kehittyvien maiden näkökulmasta, jossa julkinen sektori on olematon ja suuri osa ihmisistä elää äärimmäisessä köyhyydessä ja vailla mahdollisuutta terveydenhuoltoon tai koulutukseen. Parempi ymmärrys talouden ja hyvinvoinnin suhteesta on äärimmäisen tärkeää, kun etsitään keinoja parantaa kaikkein köyhimpien ihmisten elinolosuhteita.

Hyvinvointitalouden ydinajatus on, että hyvinvoinnin tavoitteen tulisi ohjata kaikkea päätöksentekoa ja esimerkiksi BKT:lla mitattavan talouskasvun sijasta ja rinnalla tulisi mitata hyvinvointivaikutuksia. Tavoitteenmäärittelyn ja vaikutusten arvioinnin tasolla tulisi kiinnittää huomiota myös ”ulkoistettuihin hyvinvointivaikutuksiin”. Johdonmukainen suunta kohti hyvinvointitaloutta edellyttää huomattavasti nykyistä vahvempaa satsausta julkisten hankintojen kestävyyteen ja vastuullisuuteen sekä esimerkiksi yritysvaluainsäädännön vahvistamista.

Tällä hetkellä inhimillinen hyvinvointi on vahvasti kytkeytynyt luonnonvarojen kulutukseen ja suureen hiilijalanjälkeen. Esimerkiksi Suomi ja muut Pohjoismaat sijoittuvat kestävä kehityksen vertailussa

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi

erinomaisesti sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysmittareilla, mutta ovat häntäpäässä, kun tarkastellaan luonnonvarojen käyttöä tai kasvihuonekaasupäästöjä asukasta kohden (ks. esim. Sustainable Development Report 2021). Näin resurssi-intensiivisen hyvinvointimallin ulottaminen kaikille maailman ihmisille on planetaaristen rajojen puitteissa mahdotonta.

Lisäksi ympäristö- ja luonnonvarakysymykset ovat myös oikeudenmukaisuuskysymyksiä. Rajallisella maapallolla vauraimpien hyvinvoinnin mahdollistava ylikulutus on käytännössä köyhimmiltä pois. Luonnonvarojen hyödyntämisen ja ympäristöhaittojen jakautumisen epätasaisuus ovat yksi kasvavan eriarvoisuuden ulottuvuus ja erottamattomasti kytkeytynyt taloudelliseen ja sosiaaliseen epätasa-arvoon. Tämän eriarvoisuuden tunnistaminen ja siihen puuttuminen tuleekin nostaa tiiviimmin hyvinvointitalousajattelun ytimeen.

Keskinäisriippuvaisessa maailmassa ja globaalissa taloudessa hyvinvointitaloutta on rakennettava globaalilla tasolla. Kun suurimpia uhkia hyvinvoinnille ovat esimerkiksi pandemiat sekä niiden synnyttämät talouskriisit tai ilmastomuutos ja muut ympäristöongelmat, on selvää, että hyvinvointitalous ei voi olla vain kansallisen tai alueellisen tason tavoite.

Lisätietoja: Fingon kestävä kehityksen johtaja Rilli Lappalainen (rilli.lappalainen@fingo.fi, 050-5613456)

Jotta elämä olisi reilumpaa. Ihan kaikkialla.

Elimäenkatu 25-27 (5. krs) | 00510 Helsinki | +358 9 584233 | info@fingo.fi

fingo.fi